

PROGRAMMA CIRCULAIRE ECONOMIE
Kennis en Creativiteit
2023-2026

Janne Friedrich Zwart

Team Economie & Cultuur
06 11 72 02 71
Janne.Friedrich@maastricht.nl

Mosae Forum 10 Postbus 1992,
6201 BZ Maastricht

Inhoudsopgave

Samenvatting		3
1	Inleiding	4
2	Context en definitie	5
3	Programma 2023-2026	6
	Uitvoering	6
	Langetermijn ambitie	7
3.1	Circulair Ondernemerschap en Innovatie	7
	Circulair Textiel	8
	Circulair Voedsel	8
	Circulaire Industrie	9
	Actiepunten	9
3.2	Kennisvalorisatie en Euregionale Samenwerking	10
	Kennisvalorisatie	10
	(Eu)regionale Samenwerking	11
	Actiepunten	11
3.3	Gemeentelijke Circulaire Impact	12
	Circulaire Inkoop	12
	Circulair Afvalbeleid	12
	Duurzaamheid en Ruimtelijk beleid	13
	Vrijetijdseconomie en Evenementen	13
	Circulariteit inbedden in de organisatie	13
	Actiepunten	13
4	Financiën en uitvoering	15
5	Bijlage: Evaluatie 2021-2022	17
	Afval is grondstof	17
	Gemeentelijke circulaire inkoop	18
	Samenwerking op Zuid-Limburgse schaal	18
	Stimuleren van circulaire bedrijvigheid	18
	Financiën en Uitvoering	19

Samenvatting

Maastricht streeft er naar een duurzame, gezonde en kennis gedreven stad te zijn. De transitie naar een circulaire economie maakt daar onlosmakelijk deel van uit en is in 2021 in gang gezet. Inmiddels is duidelijk geworden dat om een impact te hebben het nodig is scherpe keuzes te maken, waar mogelijk de samenwerking op te zoeken en de combinatie tussen creativiteit en kennis te bevorderen. Het programma circulaire economie 2023-2026 maakt deze keuzes door in te zetten op drie pijlers:

1. Circulair Ondernemerschap en Innovatie.
2. Kennisvalorisatie en (Eu)regionale Samenwerking
3. Gemeentelijke Circulair Impact

Bij de eerste pijler wordt ingezet op circulair textiel, voedsel en industrie. Bij de tweede pijler ligt de focus op kennisvalorisatie en (eu)regionale samenwerkingskansen. De derde pijler onderstreept het belang van integrale samenwerking en verbinding van beleid. De rol van de gemeente is die van facilitator en aanjager bij pijler 1 en 2 en kaderstellend en sturend bij pijler 3.

1 Inleiding

Maastricht streeft er naar een duurzame, gezonde en kennis gedreven stad te zijn, zoals duidelijk blijkt uit het coalitieakkoord 2022-2026 'Maastricht, stad van verbondenheid' en de economische visie 2040 'Maastricht kiest voor kwaliteit en innovatie'. De transitie naar een circulaire economie maakt daar onlosmakelijk deel van uit. Deze transitie is, in samenwerking met de gemeenten Meerssen en Valkenburg aan de Geul, in 2021 in gang gezet. In de destijds vastgestelde grondstoffenvisie en collegenota zijn vier lijnen uitgezet (duidelijk omschreven als 'leerlijnen') voor de duur van twee jaar; om te kijken wat werkt, wat niet, en welke keuzes er gemaakt dienen te worden:

1. Afval is Grondstof
2. Circulaire Inkoop
3. Samenwerking op Zuid-Limburgse Schaal
4. Stimuleren van Circulaire Bedrijvigheid.

In de afgelopen twee jaar is er veel geleerd, gedaan en geëxperimenteerd. Er zijn gesprekken gevoerd met onder andere ondernemers, creatieve makers, overheden en kennisinstellingen. Het project 'Circulaire Bedrijventerreinen', onder leiding van de Samenwerking Industrieterreinen Maastricht (SIM), is opgestart en er zijn samen met de Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL) stappen gezet richting een (eu)regionaal circulair textiel programma. Nu de actielijnen uit de collegenota zijn afgerond is het tijd de lessen die zijn geleerd om te zetten in het eerste programma Circulaire Economie van de gemeente Maastricht.

Circulaire Economie is een beleidsterrein dat qua inhoud groeiende is in omvang; een groei die ook op capaciteit gematched zal moeten worden. Het is daarnaast duidelijk geworden dat om een impact te maken het nodig is scherpe keuzes te maken, daar waar mogelijk de samenwerking op te zoeken en de combinatie tussen creativiteit en kennis te bevorderen. Het programma Circulaire Economie 2023-2026 maakt deze keuzes dan ook door in te zetten op drie pijlers:

1. Circulair Ondernemerschap en Innovatie
2. Kennisvalorisatie en (Eu)regionale Samenwerking
3. Gemeentelijke Circulaire Impact

Daarmee bouwen we voort op de lijnen die in de collegenota- en de Grondstoffenvisie 2021 zijn vastgesteld en de lessen die we daaruit hebben

geleerd. In het programma staat **de vertaling van theoretische kennis naar innovatieve en creatieve toepassingen, ondernemerschap en samenwerking binnen de circulaire transitie** voorop.

Het is bij de uitvoering van het programma van belang de rol van de gemeente Maastricht goed in te kaderen. Binnen pijlers 1 en 2 faciliteren-, stimuleren-, en jagen we aan. Hiermee wordt enerzijds het verbinden van verschillende partijen en initiatieven, netwerksturing en regie op materiaalstromen bedoeld, en anderzijds het faciliteren van een ondersteunend ecosysteem (met bijvoorbeeld digitale platforms of fysieke plekken om samen te werken en experimenteren – ook wel een lab of hub genoemd). We maken daarbij gebruik van een programmatische aanpak per speerpunt. Pijler drie richt zich op het (integraal) circulair beleid van de gemeente waarmee we een directe impact kunnen maken op zowel de interne organisatie als de bewoner van de stad; denk aan circulaire criteria bij aanbestedingen, het inregelen van een inzamel- en sorteersysteem voor textiel afval of het stellen van voorwaarden bij evenementenvergunningen. Dit vraagt om stevige interne coördinatie en verbinding tussen de verschillende relevante beleidsterreinen. Onze rol is hier sturend en kaderstellend. Uiteindelijk leidt die combinatie tot een gunstig vestigingsklimaat voor circulair ondernemerschap, innovatie en kennisdeling.

Dit stuk kijkt allereerst naar de context en definitie van het begrip circulaire economie. Vervolgens worden de pijlers van het programma 2023-2026 uiteengezet. Als laatste wordt er aandacht besteed aan de uitvoering en financiële middelen. In de bijlage is de evaluatie 2021-2022 te vinden.

2 Context en definitie

In het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030¹ van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wordt circulaire economie als volgt omschreven:

“Bij een circulaire economie gaat het erom via het grondstoffengebruik bij te dragen aan de klimaatopgave, de biodiversiteitsopgave, het creëren van een schoon milieu en een veilige en schone leefomgeving en het bijdragen aan de leveringszekerheid van grondstoffen. In een circulaire economie zijn vrijwel alleen herbruikbare primaire, secundaire en duurzame bio grondstoffen in omloop. Producten worden binnen gesloten kringlopen geproduceerd, gedistribueerd en geconsumeerd. Zodoende wordt de waarde van grondstoffen, materialen en producten zo lang mogelijk behouden, waardoor er bijna geen afval meer is.” (p.5, 2023)

Er zijn verschillende vormen van circulariteit. In tegenstelling tot het beeld dat de meeste mensen hebben, staat circulariteit niet gelijk aan recycling. Er wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende waarden of vormen van circulariteit, welke uiteen zijn gezet in de R-Ladder, waarbij de nummer 1 de hoogste circulaire waarde heeft en nummer 9 de laagste.

1. Refuse (product overbodig maken of andere functie geven)
2. Rethink (productgebruik intensiveren)
3. Reduce (product efficiënter produceren met minder grondstoffen)
4. Re-use (delen van het product opnieuw gebruiken)
5. Repair (onderhoud en herstel)
6. Refurbish (delen van het product opknappen)
7. Remanufacture (nieuw product van een oud product maken)
8. Repurpose (gebruik van het product voor iets anders)
9. Recycle (onderdelen opnieuw gebruiken voor iets anders)

De R-ladder is een middel om projecten en activiteiten te categoriseren binnen de hele circulaire keten, bijvoorbeeld het maken van een kinderwagen met maar 83 onderdelen in plaats van 250 (Reduce)² of het simpel kunnen vervangen van een accu in plaats van het weggooiën van het hele product (Refurbish). Het bovengenoemde Nationaal Programma Circulaire Economie heeft 5 prioritaire grondstoffenketens gedefinieerd die de basis moeten vormen voor de transitie naar een circulaire economie:

1. Biomassa en voedsel
2. Kunststoffen
3. Maakindustrie
4. Bouw
5. Consumptiegoederen

Circulaire economie is een breed begrip dat dwars door sectoren heen loopt: een complete systeemverandering en een andere manier van denken en werken van diverse partijen. Een immense uitdaging dus. Dit betekent ook dat partijen in de stad en regio hulp nodig hebben op proces- en systeemniveau, zodat zij zich kunnen focussen op hun eigen transformatie- en/of innovatieopgave. Ze moeten onder meer op de gemeente kunnen leunen om hen bij te staan, zodat zij in hun opgave (1) worden ondersteund door theoretische- en praktische kennis, (2) samen worden gebracht met partijen in dezelfde grondstoffenketen (3) worden gewezen op- en gekoppeld aan oplossingen op verschillende (geografische) niveaus. Op deze manier wordt op gemeentelijk niveau bijgedragen aan de systeemverandering en hiermee ook de regionale-, provinciale-, nationale- en internationale doelstellingen.

Het rijk heeft het doel dat Nederland in 2050 100% circulair moet zijn. Als gemeente Maastricht sluiten we ons aan bij deze doelstelling. Gezien de ligging en voorbeeldrol van de gemeente Maastricht, en het benodigde schaalniveau dat nodig is om de doelstelling te halen, kijken we verder dan de stadsgrenzen en streven we naar een circulaire economie in (eu)regionale context. Zoals gezegd kunnen en moeten overheden, bedrijven en instellingen (de triple helix) aan elkaar gekoppeld worden voor een zo hoogwaardig en langdurig mogelijk (her)gebruik van grondstoffen.

¹ Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030

² Zoals Maastrichts bedrijf Greentom doet.

3 Programma 2023-2026

Sinds het aannemen van de grondstoffenvisie en collegenota circulaire economie twee jaar geleden is de circulaire economie in een stroomversnelling terecht gekomen. De samenwerkingsverbanden, pilotprogramma's en creatieve oplossingen schieten als paddenstoelen uit de grond. Er is alleen nog weinig samenhang en integraliteit te ontdekken en een gebrek aan een goed afwegingskader. De maatschappij (waaronder kennisinstellingen en het bedrijfsleven) heeft behoefte aan overzicht, eigenaarschap en ondersteuning.

Circulariteit is daarnaast een dusdanig breed concept dat het belangrijk is keuzes te maken om echt impact te hebben. Van alles iets doen leidt tot weinig concreet resultaat. Ook is het belangrijk de dwarsverbanden tussen sectoren te zien en benutten en de verbinding te leggen tussen theoretische kennis en creatieve praktische toepassingen. Een programmatische aanpak is dus nodig, als kapstok en om projecten uitgevoerd te krijgen.

Er zijn een aantal niches te identificeren die de regio Zuid-Limburg bijzonder maken in Nederland, waaronder (bio)chemie, circulaire gebiedsontwikkeling en bouw én een kennisintensief ecosysteem dat verbindingen legt op het gebied van (maak)industrie, kennis en de toepassing van biobased³ materialen. Zo worden de eerdergenoemde circulaire ketens van het Rijk in de hele regio behandeld, maar verschilt het wel wie welke keten oppakt. Zo doet niet iedereen een beetje, maar is er sprake van duidelijk eigenaarschap. Parkstad maakt een ingrijpende gebiedsontwikkeling door en richt zich op circulaire bouw (oftewel de bouwketen); de Westelijke Mijnstreek heeft middels de Chemelot Circular Hub de kennis en kunde om op het gebied van groene chemie en plastics het verschil te maken (oftewel de kunststoffenketen).

De (economische) kansen en energie in Maastricht-Heuvelland zitten in de koppeling tussen de kennissector, de (creatieve) maakindustrie en de

bourgondische identiteit van de stad: textiel en voedsel. Daarmee worden de ketens (1) biomassa en voedsel, (2) maakindustrie en (3) consumptiegoederen – waar textiel onder valt – bediend. Ook fungeert Maastricht als verbinder tussen de steden Aken en Hasselt, kennisinstellingen en instituten zoals de Universiteit Maastricht, Zuyd Hogeschool, de Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule (RWTH Aachen), Chemelot Innovation and Learning Labs (CHILL) en diverse (creatieve) ondernemers en starters. Hiermee vormt de gemeente een belangrijke schakel in een regionaal en (inter)nationaal kennisintensief ecosysteem.

Een voorbeeld waarin deze unieke aspecten samenkomen is het wolproject van studio Sufi. Een creatieve ondernemer onderzoekt in samenwerking met lokale boeren, het Aachen Maastricht Institute for Biobased Materials (AMIBM) en CHILL de mogelijkheden van het wassen, bewerken en gebruiken van wol van Zuid-Limburgse schapen (dat momenteel als afval wordt verbrand) in bijvoorbeeld kleding. Deze partijen zijn door de gemeente samengebracht en het project wordt door de gemeente gesubsidieerd.

Naast de bovenstaande extern gerichte focus moet het belang van samenhangend intern beleid rondom o.a. duurzaamheid en afval niet uit het oog verloren worden. Zij vormen een integraal onderdeel van een sterk gemeentelijk circulair beleid en zijn de enige manieren om als gemeente een directe impact te maken, zowel intern als extern.

Uitvoering

Het programma circulaire economie 2023-2026 richt zich op de sectoren waarin de kennis, energie en dwarsverbanden evident zijn geworden in de afgelopen twee jaar, met extra nadruk op de samenwerking tussen en met kennisinstellingen, (startende) ondernemers en (eu)regionale instellingen. Daarin sluiten we nadrukkelijk aan bij de economische visie 2040, waarin we samen met partners kiezen voor:

“Een innovatieve, duurzame en weerbare Maastrichtse economie, met kansrijke banen nu en in de toekomst in een sterke kennisregio. Een inclusieve economie, waarbij ruimte is voor

³ Biologisch afbreekbare materialen gewonnen uit biomassa, dat in eerste instantie vaak voor een ander doel bestemd was.

creativiteit en ondernemerszin met oog voor de leefkwaliteit en gezondheid van iedere inwoner.”

De drie pijlers waarop dit programma gestoeld is zijn:

1. Circulair Ondernemerschap en Innovatie
2. Kennisvalorisatie en (Eu)regionale Samenwerking
3. Gemeentelijke Circulaire Impact

Deze zullen hieronder worden toegelicht. Binnen deze pijlers kiest de gemeente Maastricht bewust voor een faciliterende, stimulerende en aanjagende rol bij pijler 1 en 2: enerzijds het verbinden van verschillende partijen en initiatieven en anderzijds het faciliteren van een ondersteunend kennisintensief ecosysteem. De rol bij pijler 3 is sturend en kaderstellend.

Het is belangrijk dynamisch te blijven, midden in de maatschappij te staan en samen met onze partners de circulaire transitie vorm te geven. Als gemeente zetten we het beleid uit, maar blijven we voor de uitvoering mede afhankelijk van die partners; we kunnen het immers niet alleen. Dit uitvoeringsprogramma zet dan ook de overkoepelende lijnen en ambities uit voor 2023-2026 en kijkt daarbij per jaar naar concrete acties en projecten. Zo kan er in de komende jaren goed ingespeeld worden op de continue ontwikkelingen binnen de circulaire economie en missen we geen kansen. De actiepunten en bijbehorende deadlines zullen dan ook jaarlijks worden geëvalueerd op relevantie en haalbaarheid. Zo nodig zullen er punten worden toegevoegd, aangepast of verwijderd.

Langetermijn ambitie

Het doel is in Maastricht een volledig circulaire economie te hebben in 2050. We streven naar een halvering van het primair grondstoffengebruik t.o.v. 2017⁴ in 2030. Dit doen wij samen met ondernemers, medeoverheden, bedrijven en kennisinstellingen. Met deze ambitie helpen wij om tijdig regionaal circulair ondernemerschap, -innovatie en -kennis te bevorderen en houden wij deze regio toekomstbestendig, duurzaam en aantrekkelijk.

3.1 Circulair Ondernemerschap en Innovatie

Circulaire economie heeft een effect op bedrijvigheid en ondernemerschap in alle sectoren. Het gaat daarbij niet alleen om de vraag wat we met ons afval doen, maar ook om hoe afval in de eerste plaats voorkomen kan worden (preventie), hoe producten worden ontworpen, welke grondstoffen er worden gebruikt, hoe iets geproduceerd wordt en hoe het kan worden hergebruikt om uiteindelijk te komen tot een gesloten grondstoffenkringloop. Om mee te gaan in deze nieuwe manier van denken is dan ook kennis, creativiteit en innovatie nodig. Er moeten nieuwe manieren gevonden worden om een product te maken, nieuwe materialen worden ontdekt en toegepast, en gekeken worden naar de samenwerking die mogelijk is binnen een bepaalde sector. Wat voor de een afval is, kan immers een grondstof zijn voor de ander. Circulariteit biedt dan ook veel kansen voor productiviteit en nieuwe- en innovatieve businessmodellen.

Zoals gezegd bestaan er binnen de regio Zuid-Limburg bepaalde niches, die elk een andere sector/grondstoffenketen adressen. De ketens die het rijk onderscheid werden al eerdergenoemd:

1. Biomassa en voedsel
2. Kunststoffen
3. Maakindustrie
4. Bouw
5. Consumptiegoederen

Waar Parkstad zich richt op de bouwketen en Sittard-Geleen op de kunststoffenketen (plastics) zitten de kansen voor circulair ondernemerschap en innovatie in Maastricht-Heuvelland in de andere drie ketens – biomassa en voedsel, maakindustrie en consumptiegoederen. Omdat de keten consumptiegoederen ontzettend breed is (van koffiebekers tot elektronica) kiezen we bewust voor de subketen textiel. Dit omdat er euregionaal veel gaande is in deze subketen en deze makkelijk met de andere ketens verbonden kan worden, bijvoorbeeld op het gebied van biomassa (kleding uit biobased materiaal) of de creatieve maakindustrie. Dit vertaalt zich in drie speerpunten binnen de pijler circulair ondernemerschap en innovatie: circulair textiel, circulair voedsel en circulaire industrie. Het doel van deze pijler is circulair ondernemerschap en

⁴ Landelijk Grondstoffenakkoord 2017

innovatie binnen deze drie speerpunten aan te jagen en met elkaar te verbinden middels een programmatische aanpak. De speerpunten worden hieronder een voor een toegelicht.

Circulair Textiel

De textielindustrie is een van de meest vervuulende industrieën ter wereld, verantwoordelijk voor 10% van de wereldwijde uitstoot van CO₂ (meer dan alle scheepvaart en luchtvaart bij elkaar). Kleding, schoenen en huishoudelijk textiel zijn verantwoordelijk voor 35% van de microplastics die in het milieu terecht komen, en het maken van één katoenen t-shirt kost 2700 liter water (genoeg om 2.5 jaar van te drinken). Fast fashion is hier grotendeels verantwoordelijk voor. Het eindeloos kopen van nieuwe kledingstukken en het weggooien van nog goede producten bij (vaak) het restafval zorgt voor enorme hoeveelheden textiel afval dat niet op een goede manier hergebruikt kan worden.

Gelukkig is textiel ook een keten waarbij innovatie en het opzetten van nieuwe businessmodellen goed mogelijk is. In Maastricht en de bredere euregio bestaat een rijke mix van een creatieve makers en ontwerpers en specialistische kennis van nieuwe (biobased) materialen en groene chemie, naast een sterke identiteit als modestad. De bedoeling is om deze partijen samen te brengen binnen een (eu)regionaal circulair textiel programma. Na een uitgebreid onderzoek in 2022 door de European and Regional Affairs Consultancy (ERAC) zijn er twee programmajnen vastgesteld:

1. Ecosysteem 'Maken en Innoveren'
2. Ecosysteem 'Recycling en Hergebruik'

Dit programma wordt in samenwerking met Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL) uitgevoerd. Daarbij wordt expliciet aandacht besteed aan de positionering van de regio ten opzichte van landelijke en Europese initiatieven, zoals de Dutch Circular Textile Valley (DCTV), het Nationaal Groeifonds en een EU Greendeal op het gebied van circulair textiel. In het programma werken we samen met o.a. de gemeenten Aken en Hasselt, Zuyd Hogeschool, de RWTH Aken, Universiteit Maastricht, en verscheidene creatieve ondernemers.

Inzoomend op lijn 1, 'Ecosysteem: Maken en Innoveren' richt Maastricht zich specifiek op het creëren en aanjagen van een rijk ecosysteem rondom circulaire mode, in samenwerking met de kennisinstellingen, retail- en cultuursectoren. Daarmee pakt Maastricht eigenaarschap op de

eerdergenoemde regionale niche: het snijvlak van kennis, cultuur, de creatieve sector, de maakindustrie en vrijetijdseconomie. De stad kan zelf als etalage dienen. Het inhoudelijk zwaartepunt ligt op de creatieve industrie (mode, (interieur) design) en kleinschalige productie, maar ook op experimenteren met biobased materials. Een concrete uiting van dit ecosysteem is een 'Circular Textile Hub' waarin drie functies samen komen:

1. Atelier (plek waar gemaakt kan worden; bijvoorbeeld met gedeelde machines om te weven of spinnen – een makersspace)
2. Kopen en repareren (waar circulaire textielproducten verkocht kunnen worden en kleding gerepareerd kan worden)
3. Onderzoek en Ontwikkeling (waar informatie over circulaire mode gegeven wordt, kennis wordt gedeeld en bijvoorbeeld workshops kunnen worden georganiseerd)

Idealiter komen deze functies op één locatie samen, maar dit is niet noodzakelijk zolang de verbinding van functies en partijen is gewaarborgd; er kan ook gestart worden met een combinatie van de atelierfunctie op een plaats (bijvoorbeeld de circulaire werkplaats op de Francois de Veyestraat) en de 'koop en repareer' en 'onderzoek en ontwikkeling' functies op een andere (bijvoorbeeld het Creatieve Huis in de Bijenkorf). Hierbij is het vooral van belang dat wat er gemaakt wordt ook wordt geëtaleerd (bij voorkeur in de Binnenstad), waarbij aandacht is voor de manier wáárop. Bij de realisatie van het Circular Textile Hub wordt intern samengewerkt tussen onder andere de beleidsvelden circulaire economie en creatieve industrie en extern met eerdergenoemde partners, met name met Zuyd Hogeschool.

Programmalijn twee zal door ESZL worden gecoördineerd. Daarbij is er expliciete aandacht voor koppelkansen met bijvoorbeeld textiel in de bouwketen (tapijt, isolatie, etc) of groene chemie. De gemeente Maastricht blijft uiteraard inhoudelijk betrokken.

Circulair Voedsel

Naast modestad is Maastricht ook bekend als stad met een rijke culinaire beleving. Gezond, biologisch en lekker eten gaat hand in hand, en het gebruik van lokale producten wordt daarin steeds belangrijker; ook staat de landbouwsector voor grote uitdagingen in de transitie naar een duurzamere en circulaire landbouw. De gemeente kan daarin een belangrijke taak vervullen, waaronder het stimuleren van korte ketens van

boer naar afnemer en het slim omgaan met biologisch/voedselafval. Denk daarbij ook aan het tegengaan van voedselverspilling en de bestrijding van armoede, bijvoorbeeld door basisscholen van gezonde, lokale producten te voorzien. Het is ook hier van belang dit speerpunt op te werken van losse initiatieven tot een overkoepelend programma met een (middel)lange termijnstrategie, waarin verschillende projecten een plek krijgen en welke zich verhoudt tot bestaande programma's en initiatieven, zoals het eerdergenoemde programma Regionaal Voedselsysteem Zuid-Limburg van ESZL.

Ook hier is een samenwerking tussen ondernemers, van boeren tot horeca, kennisinstellingen en creatieve makers van belang. Zo kan van het GFT+E van horecagelegenheden 'single use' bordjes en bekertjes worden gemaakt als alternatief van single use plastics, of kan dit afval weer worden teruggebracht in de voedselketen, bijvoorbeeld als voeding voor insectenkweek of veeleelt. Ook komt de kennis- en kunde rondom biobased materiaal terug: de agrosector kan een belangrijke rol spelen in de bouwsector. Een voorbeeld hiervan is Building Balance; het nationale programma voor het stimuleren van de verwaardiging van biomassa tot bouwmaterialen. Zo kan van overgebleven maïsstengels een product worden gemaakt dat zo sterk is als baksteen. In samenwerking met onder andere de Universiteit Maastricht kan kennisvalorisatie plaatsvinden door de onderzoeken die lopen op dit gebied toe te passen op bestaande casussen en initiatieven. De creatieve kant van duurzaam- en circulair voedsel wordt onder andere ten toon gesteld tijdens het Food Art Festival van de Jan van Eyck Academie.

Een kortere lijn tussen de boer, de winkel of horeca en de burger voorkomt daarnaast onnodig transport en ondersteunt de lokale ondernemer. Een typische kracht van een centrumstad als Maastricht in dit soort ontwikkelingen is de focus op de zogeheten 'last mile' van toeleverantietransport en retourlogistiek. Dat heeft niet alleen te maken met korte ketens en efficiënt transport, maar ook met werven van vrachtverkeer uit binnensteden.

Circulaire Industrie

Maastricht kent een rijke geschiedenis als industriestad. Dit uit zich tegenwoordig niet alleen in een bloeiende (creatieve) maakindustrie maar ook in de aanwezigheid van diverse typen bedrijfsterrainen, bijvoorbeeld een industrieel

cluster zoals Steelpoort en een biomedisch producerend bedrijf zoals Mosa Meat.

Er liggen genoeg circulaire kansen voor bedrijventerreinen, waaronder industriële symbiose: een vorm van circulaire economie waarbij de reststroom van één bedrijf de grondstof wordt van een ander bedrijf. Met voldoende van deze uitwisselingen ontstaan er ketens waar de waarde van een materiaal optimaal benut wordt; dit heeft ook gevolgen voor vestigingscriteria (veel bedrijven van dezelfde sector op een terrein) en distributie. Een voorbeeld is het recent door de EU gesubsidieerde project 'Afval van Weg naar Water', welke onderzoek doet naar de kansen van het vervoer van reststromen via binnenhavens zoals de Beatrixhaven. Ook lenen bedrijventerreinen zich uitstekend voor een fysiek ecosysteem rondom inzamelen- en sorteren en maak- en innovatiefaciliteiten, bijvoorbeeld in de vorm van circulaire ambachtscentra.

In 2021 is het project 'circulaire bedrijventerreinen' gestart. Dit project brengt de afvalstromen van bedrijven op deze terreinen - en de mogelijkheden van onderling hergebruik - in kaart; industriële symbiose dus. Omdat dit een grote hoeveelheid afval betreft dat momenteel nog slecht minimaal gescheiden wordt, en hier enorme winst te behalen valt (28 miljoen blijkt uit het projectonderzoek) blijven we inzetten op slimme recycling en hergebruik van afval op deze terreinen. Er is ook oog voor efficiënte en duurzamere logistiek op het gebied van het ophalen en vervoeren van afvalstromen. Dit doen we in samenwerking met de Samenwerking Industrieën Maastricht (SIM) en de gemeente Meerssen en Valkenburg a/d Geul.

Actiepunten	Tijdlijn
<i>In samenwerking met ESZL en partners breed euregionaal textiel programma verstevigen</i>	<i>Doorlopend</i>
<i>Realisatie Circular Textile Hub</i>	<i>Q3 2023- Q4 2024</i>
<i>Kansen op het gebied van regionale voedselketens uitwerken met stakeholders tot een programma korte ketens.</i>	<i>Q4 2023</i>
<i>Vervolgonderzoek implementatie circulaire bedrijventerreinen opstarten met de SIM.</i>	<i>Q4 2023</i>

Pilot realisatie circulair ambachtscentrum op Randwyck Zuid met Kringloop Zuid, Fietsbank en MTB

*Q2 2023-
Q4 2026*

De actiepunten en deadlines worden elk jaar geëvalueerd. Acties die voortkomen uit onderzoeken en samenwerkingen zullen dan ook, zo nodig, worden toegevoegd of gewijzigd gedurende de looptijd van het programma.

3.2 Kennisvalorisatie en Euregionale Samenwerking

Zoals eerder aangegeven bestaat er in Maastricht en de bredere euregio een kennisintensief ecosysteem, waarbij kennisinstellingen, overheden, bedrijven en broedplaatsen samen stappen kunnen zetten richting een circulaire economie. Daarbij blijft het noodzakelijk de enorme verscheidenheid aan kennis en kunde met elkaar te verbinden en op het juiste schaalniveau verder te brengen. Dit voorkomt niet alleen dat telkens het wiel opnieuw uitgevonden wordt, maar zorgt er ook voor dat verschillende initiatieven elkaar kunnen versterken en daarmee beter worden. De tweede pijler van dit programma richt zich dan ook expliciet op het toepassen van kennis in de praktijk (kennisvalorisatie) en (eu)regionale samenwerking.

Kennisvalorisatie

De grootste kennisinstellingen uit de euregio hebben duurzaamheid en circulariteit inmiddels duidelijk op het netvlies staan. Daarin brengen zij allen uiteraard een unieke focus aan middels hun eigen kennis en kunde. Dat maakt dat er een legio aan mogelijkheden ontstaat om samen te werken. De Universiteit Maastricht heeft bijvoorbeeld meerdere instituten onder haar hoede die hierin een belangrijke rol kunnen spelen, waaronder het Maastricht Sustainability Institute (MSI) en het Aachen Maastricht Institute for Biobased Materials (AMIBM), een samenwerking tussen de UM en de RWTH Aachen. Dit levert niet alleen interessante expertise op maar ook de mogelijkheid om bijvoorbeeld middels Student Project Teams onderzoek te laten uitvoeren naar circulaire opgaven in de regio. Daarnaast is recent het Maastricht Sustainability Platform opgericht waarin vraagstukken rondom duurzaamheid en circulariteit door de Universiteit Maastricht projectmatig en integraal opgepakt kunnen worden. UNU MERIT kan hier tevens een belangrijke rol spelen. Met het pas opgerichte Policy Action Lab buigen studenten zich over

regionale maatschappelijke vraagstukken op het gebied van 'comprehensive innovation'. In 2022 hebben ze al nagedacht over een regionaal afvalstelsel voor textiel.

Ook Zuyd Hogeschool is actief betrokken bij circulaire vraagstukken en projecten, middels onder andere het nieuw opgerichte lectoraat 'Circulair en Creatief Ondernemen' en het 'Perron Circulair Weert'. Hier buigen studenten van verschillende opleidingen zich over circulaire problematiek – vaak aangedragen vanuit het bedrijfsleven- en bieden hier praktische oplossingen voor. Daarbij wordt expliciet aandacht besteed aan multidisciplinaire oplossingen, van de kunstacademie tot bedrijfsvoering en logistiek. Het MBO is tevens onmisbaar in de circulaire transitie. Kennis over het maken, repareren en hergebruiken van producten is essentieel in de daadwerkelijke 'uitvoering' van circulariteit. Daarnaast heeft de Jan van Eyck academie in 2021 het Future Materials Lab opgericht, een (digitale) databank die data verzamelt rondom de toepassing en ontdekking van nieuwe, vaak biologische, materialen. Deze instellingen werken vaak samen met Chemelot Innovation and Learning Labs, waar geëxperimenteerd en geleerd kan worden op het gebied van o.a. nieuwe materialen, grondstoffen en toepassingen.

Bovengenoemde ontwikkelingen vormen samen een kennisintensief ecosysteem. Het blijft daarbij belangrijk dat deze (wetenschappelijke) kennis zich vertaalt naar de praktijk en dat ook startende en kleine ondernemers hier toegang toe hebben. Hierin kunnen broedplaatsen en kleinschalige productiefaciliteiten (ook wel microfactories genoemd) een belangrijke rol spelen. Hier kunnen ontwerpers en creatieve makers experimenteren met de kennis en kunde die ze (tijdens hun opleiding) hebben opgedaan en in contact komen met gelijkgestemden. Een goed voorbeeld hiervan is de circulaire werkplaats aan de François de Veyestraat waar makers toegang hebben tot machines en apparatuur die ze anders zelf zouden moeten aanschaffen, bijvoorbeeld een drukpers of een 3D printer. Op deze plekken vindt kruisbestuiving plaats en komen theoretische kennis en creatieve praktische uitvoering samen.

Daarnaast is het belangrijk te kijken naar hoe die kennis in de eerste plaats wordt ontwikkeld; welke opleidingen er bestaan, welke vragen er leven in de maatschappij en bij het bedrijfsleven, en hoe aanbod en vraag kunnen worden samengebracht. Het opleiden van de werknemer van de toekomst

vraagt ontegenzeggelijk aandacht voor duurzame- en circulaire opgaven op alle niveaus, van MBO tot Universiteit en de aansluiting daartussen. Door dergelijke verbindingen te faciliteren zetten we in op het aantrekken en behouden van talent binnen een toekomstbestendige arbeidsmarkt in een sterke kenniseconomie.

(Eu)regionale Samenwerking

De transitie naar een circulaire economie vindt plaats op verschillende (geografische) schaalniveau's. Van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties en de Green Deals van de EU tot aan regionale en lokale overheden. Het is belangrijk die verschillen te (h)erkennen en de mogelijkheden daarin te zien. Het landelijk- of Europees circulair beleid hoeft geen 'ver van je bed' show te zijn en de creatieve oplossingen van lokale ondernemers kunnen nationaal het verschil maken.

Zuid-Limburg heeft een beperkte schaal en een beperkt volume aan grondstoffen. Door de Zuid-Limburgse krachten te bundelen én over de grens te kijken kunnen circulaire bedrijven in de regio worden geholpen, samenwerkingen op het gebied van circulaire grondstoffen ontstaan en ideeën in de praktijk worden gebracht. Een goed voorbeeld hiervan is de schaalbehoefte van retourstromen: sommige moeten in grote volumes bijeen worden gebracht om nuttig te zijn (zo is er heel veel plastic afval nodig om 'nieuwe' plastic producten te maken), andere kun je makkelijker op regionale schaal opvangen en doorbestemmen dan op lokale schaal. Het is een veelmazig netwerk waarin de lokale-, regionale-, nationale- en internationale schalen steeds door elkaar lopen. Dat maakt dat de euregionale ligging van Zuid-Limburg een uniek pluspunt is op landelijk niveau.

In de transitie naar circulaire economie is de gemeente maar een van de vele spelers die een rol moeten pakken. Het is belangrijk om bij het ontstaan en organiseren van circulaire hotspots de kennis en kunde die al in de euregio aanwezig is goed te benutten. Sommige projecten kunnen immers beter op Provinciaal niveau of (eu)regionaal niveau worden opgepakt voor een betere slagingskans. Zo brengt de Provincie Limburg middels een Circulair Platform momenteel de veelheid aan circulaire projecten in kaart en werkt ESZL aan het eerdergenoemde programma Circulaire Economie Limburg (CEL). Partijen zoals LIOF en het LWV behartigen daarbij de belangen van ondernemers en stimuleren innovatie, en de Chemelot Circular Hub zet met het

project SyschemiQ Zuid-Limburg op de kaart op het gebied van plastic recycling.

De komende jaren blijven we ons richten op het versterken van bestaande samenwerkingen en het zoeken naar nieuwe mogelijkheden. We haken aan waar aangehaakt kan worden en fungeren als verbindende stad binnen de euregio in de samenwerking met o.a. Aken, Hasselt en Luik.

Actiepunten	Tijdljn
<i>Inzetten toepassing kennis op circulaire opgaven van starters en ondernemers, o.a.</i>	<i>Doorlopend</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>• Bevorderen afstemming opleidingsaanbod op maatschappelijke circulaire vraagstukken en op behoefte bedrijven (bedrijfsmatig en/of als werkgever)</i> <i>• Inventarisatie circulaire opgaven ondernemers en deze koppelen aan (bestaand) theoretisch onderzoek</i> 	<i>Doorlopend</i> <i>Q1 2024</i>
<i>Intensivering samenwerking kennisinstellingen, o.a.</i>	<i>Doorlopend</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>• Ondersteunen ontwikkeling lectoraat circulair en creatief ondernemen (Zuyd)</i> <i>• Ondersteunen oprichting Maastricht Sustainability Platform (UM)</i> <i>• Onderzoek</i> 	<i>Q2 2023</i> <i>Q4 2023</i> <i>Q1 2024</i>
<i>Fysieke mogelijkheden bieden aan startende- en kleine ondernemers op het gebied van circulariteit en innovatie, o.a. door</i>	<i>Doorlopend</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>• Circulariteit op te nemen in broedplaatsenbeleid</i> 	<i>Q2 2023</i>
<i>Versterken (eu)regionale samenwerking en blijvend aanhaken bij (eu)regionale projecten en programma's</i>	<i>Doorlopend</i>

De actiepunten en deadlines worden elk jaar geëvalueerd. Acties die voortkomen uit onderzoeken en samenwerkingen zullen dan ook, zo nodig, worden toegevoegd of gewijzigd gedurende de looptijd van het programma.

3.3 Gemeentelijke Circulaire Impact

Het programma circulaire economie staat niet op zichzelf binnen de gemeente. Gemeentelijk beleid op het gebied van circulariteit en onder andere duurzaamheid, afval, inkoop- en aanbesteding én vrijetijdseconomie vormen gezamenlijk het gemeentelijke beleid dat nodig is om de ambitie van Maastricht als duurzame stad te verwezenlijken. Daarnaast zijn deze beleidstakken de enige manieren om als gemeente zélf direct invloed uit te oefenen op een circulaire economie; door bijvoorbeeld maatschappelijk verantwoord in te kopen en huishoudelijk afval op een efficiënte en effectieve manier op te halen voor zoveel mogelijk hergebruik en recycling. De rol die de gemeente neemt binnen deze pijler is dan ook kaderstellend en sturend. De onderstaande beleidsvelden zijn niet de enige die circulariteit raken; uiteindelijk zal de transitie naar een circulaire economie een impact hebben op het gehele (economie) beleid van de gemeente. De onderstaande onderdelen hebben op dit moment echter de grootste externe impact.

Circulaire Inkoop

De gemeente hanteert al duurzame inkoopcriteria. Een volgende stap is de bewuste keuze om als 'eerste gebruiker' (regionale) bedrijven te ondersteunen door afname van circulaire producten. Dit vergt andere inkoopkeuzen. Voor de gemeente Maastricht moet dan ook vastgelegd worden hoe de gemeente haar eigen inkopen meer circulair kan maken. Binnen het nieuwe inkoopbeleid in de gemeente Maastricht is hier al veel ruimte voor. Zo wordt er uitgebreid aandacht besteed aan MVI: Maatschappelijk Verantwoord Inkopen; waar ook circulariteit onder valt. Dit biedt een goede basis om verder op te bouwen in de praktijk van inkoop- en aanbesteding. Duidelijke circulaire voorwaarden bij de inkooptrajecten creëren meer duidelijkheid in de markt en brengt deze ook in beweging. Uiteraard is de omslag naar circulair inkopen en opdrachtgeverschap een groeitraject.

De gemeente Maastricht sluit zich daarvoor aan bij het door het Rijk uitgezette groeitraject van ten minste 10% circulair inkopen in 2025. Vervolgens wordt gezien hoe een verdere versnelling kan

worden gerealiseerd, met als tussendoel 50% circulair inkopen en opdrachtgeverschap in 2030. De volgende stap is kijken op welke wijze het percentage circulair inkopen tot 2050 kan groeien en hoe het opdrachtgeverschap met voldoende implementatiekracht hiervoor ingericht moet worden. We sluiten hierbij aan bij de Rijksambitie van 100% circulair inkopen in 2050. Hierin ligt een duidelijke opdracht voor een Circulariteits-Inkoper (CI) die in 2023 zal worden geworven voor de duur van drie jaar. De CI zal het Circulair Inkopen (Maatschappelijk Verantwoord Inkopen) beleid gaan implementeren en middels pilotprojecten circulair- en duurzaam inkopen tastbaar maken; bijvoorbeeld via de pilot CO2 prestatieladder.

Circulair Afvalbeleid

Binnen Gemeenschappelijke Regeling Geul en Maas⁵ (GR Geul en Maas) wordt momenteel gewerkt aan een regionaal beleidskader huishoudelijke grondstoffen waarin aandacht wordt besteed aan circulariteit. Dit beleidskader wordt in 2024 uitgewerkt in een grondstoffenplan. Ook binnen Afval Samenwerking Limburg (ASL) ligt de focus op circulair aanbesteden en het (regionaal) sluiten van grondstofketens voor huishoudelijk afval door middel van ketenregie, belangenbehartiging en business-ontwikkeling. Er zijn bijvoorbeeld meer mogelijkheden om de kwaliteit van huishoudelijke grondstoffen af te stemmen op de vraag naar secundaire grondstoffen.

Daarnaast is innovatie op gemeentelijk- en regionaal niveau mogelijk en noodzakelijk. Zo wordt in Maastricht al luiers en incontinentiemateriaal apart ingezameld en gerecycled. Daarmee lopen we vooruit op de landelijke Uitgebreide Producenten Verantwoordelijkheid (UPV)⁶ die er voor deze afvalstroom aan zit te komen. De UPV textiel bestaat sinds kort (1 januari 2023) en hierin zal de gemeente de samenwerking moeten zoeken met de bedrijven die hierdoor geraakt worden, zeker in het kader van de verplichte inzameling van huishoudelijk textiel per 2025. De Dutch Circular Textile Valley (DCTV) zet specifiek in op de operationalisering van de UPV textiel en is blijvend op zoek naar innovatieve samenwerkingen tussen bedrijven en gemeenten op dit gebied. Hier zou de gemeente Maastricht een sterke rol in kunnen pakken. Daarnaast wordt er in de regio al geïnnoveerd met plastic afval middels

⁵ Regionale samenwerking huishoudelijk afval gemeente Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul

⁶ Producenten van een product worden verantwoordelijk voor de hele levenscyclus van dat product.

het SyschemiQ project, waarbij via co-creatie gezocht wordt naar meer circulaire oplossingen voor plastic afval. De gemeente Maastricht is hierbij aangesloten.

Duurzaamheid en Ruimtelijk beleid

Het duurzaamheidsbeleid richt zich momenteel met name op de (regionale) energietransitie van fossiele brandstoffen naar groene energie; voor particuliere huishoudens, ondernemers én bedrijventerreinen, bijvoorbeeld middels de gebiedsgerichte aanpak Beatrixhaven. Ook hier kan kruisbestuiving plaats vinden met circulair beleid, bijvoorbeeld bij het gebruik van circulaire materialen in de (nieuw)bouw en het hergebruik van materialen binnen de energietransitie.

Op het gebied van ruimtelijk beleid is verdere samenwerking mogelijk, bijvoorbeeld in het kader van Groen, Natuur en Landschap en de connectie die zij hebben met stadslandbouw, of het fietsbeleid en het hergebruik van weesfietsen en de accu's van elektrische fietsen. Denk daarnaast ook aan de eerdergenoemde ruimtelijke kansen op bedrijventerreinen, zoals circulaire ambachtscentra.

Vrijtijdseconomie en Evenementen

Maastricht is een veel bezochte toeristische bestemming en een van de mooiste winkelsteden van Nederland. Dit biedt kansen op het gebied van duurzame horeca, maar ook op het betrekken van de samenleving en bewustwording op circulaire thema's zoals circulair textiel; de link tussen een Circulair Textile Hub en Maastricht als winkelstad is snel gelegd. Denk daarbij bijvoorbeeld aan Fashion Clash en Maastricht als etalage van circulaire mode.

Op het gebied van evenementen is duurzaamheid niet meer een onderscheidend criteria maar een standaard waar we aan moeten en willen voldoen om toekomstbesteding te zijn. Een evenement kent een scala aan mogelijkheden om zelf de impact op het milieu te verkleinen. De focus van het evenementenbeleid ligt op het terugdringen van de CO₂- uitstoot op de thema's afval, energie en vervoer. Daarin raakt vooral het thema afval aan circulaire economie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het (plastic) afval dat je ziet liggen na grote evenementen. Naast het verminderen van afval is het hergebruik van materialen om de circulariteit van evenementen te vergroten een duidelijke kans. Een voorbeeld hiervan is het upcyclen

(remanufacture) van oude banieren tot tassen die tijdens een congres worden uitgereikt.

Circulariteit inbedden in de organisatie

De transitie naar een circulaire economie raakt iedereen, binnen en buiten de gemeentelijke organisatie. Dat wordt echter nog niet door iedereen zo gezien of gevoeld; daarmee mis je kansen om elkaars beleid te versterken en koppelingen te zien. Om dit te voorkomen zal er onderzocht worden wat er nodig is om circulariteit intern- en extern integraal te verankeren, bijvoorbeeld middels structurele overleggen met aangrenzende beleidsterreinen en extra capaciteit. Daarnaast is het, om meer bewustwording te creëren, aan te bevelen om bij collegevoorstellen niet enkel het effect op duurzaamheid en/of gezondheid te bevragen, maar ook het effect op circulariteit.

Actiepunten	Tijdstip
<i>Circulaire aspecten blijvend inbrengen bij gebiedsgerichte ontwikkelingen, o.a.</i>	<i>Doorlopend</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>Strategische gebiedsontwikkelingen zoals ENCI en Randwyck</i> <i>Gebiedsgerichte aanpak Beatrixhaven</i> 	<i>Doorlopend</i> <i>Q2 2023</i>
<i>Circulariteit opnemen in inkoop- en aanbestedingsbeleid én handboek</i>	<i>Q3 2023</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>Pilot CO₂ Prestatieladder</i> 	<i>Q4 2024</i>
<i>Aanstellen Circulair Inkoper om circulariteit in te bedden in de praktijk van het inkoop- en aanbestedingsbeleid.</i>	<i>Q3 2023 – Q4 2025</i>
<i>Circulariteit opnemen in evenementenbeleid</i>	<i>Q3 2023</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>Beleid opstellen rondom uitbannen Single Use Plastics op evenementen</i> 	<i>Q1 2024</i>
<i>Actief inzetten op kansen rondom circulaire afvalverwerking, bijvoorbeeld door gebruik te maken van circulaire pilots.</i>	<i>Doorlopend</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>Innamesysteem textiel afval implementeren</i> 	<i>Q4 2024</i>
<i>Onderzoek integrale interne- en externe verankering circulariteit</i>	<i>Q4 2023</i>

- *Structurele integrale (overleg)structuur waarborgen tussen de relevante afdelingen en beleidsvelden.* *Q1 2024- doorlopend*
-

De actiepunten en deadlines worden elk jaar geëvalueerd. Acties die voortkomen uit onderzoeken en samenwerkingen zullen dan ook, zo nodig, worden toegevoegd of gewijzigd gedurende de looptijd van het programma.

Tot slot

De overgang van een lineaire naar een circulaire economie is een transitie in ontwikkeling. In de periode 2021-2022 is gebleken dat de aanbevelingen die in de grondstoffenvisie in 2020 zijn gemaakt al snel in mindere mate van toepassing waren. Dit kan mede komen door het ‘gedwongen’ omdenken dat de coronacrisis met zich meebracht. Slimme en duurzame manieren van ondernemen, op een andere manier naar grondstoffen kijken en meebewegen met de maatschappelijke trend van zowel de ondernemer als de consument richting een duurzame en circulaire economie, brengt deze transitie in een stroomversnelling.

Het programma Circulaire Economie 2023-2026 vormt dan ook de basis voor de richting waarin de gemeente zich beweegt maar biedt ook ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Daarbij staat de vertaling van theoretische kennis naar innovatieve en creatieve toepassingen, ondernemerschap en samenwerking voorop. Zowel extern richting onze partners als intern tussen- en met de verschillende beleidsafdelingen.

Zoals gezegd is het belangrijk dynamisch te blijven, midden in de maatschappij te staan en zo circulaire innovatie aan te jagen, stimuleren én verbinden met de juiste partijen. Daarom zet dit uitvoeringsprogramma de overkoepelende lijnen en ambities uit voor de komende vier jaar, en kijkt het per jaar naar concrete acties en projecten. Zo kan er in de periode 2023-2026 goed ingespeeld worden op de continue ontwikkelingen binnen de circulaire economie en missen we geen kansen.

4 Financiën en uitvoering

Het programma circulaire economie wordt gecoördineerd vanuit Economie en Cultuur. Er wordt hier momenteel met 1 FTE (een coördinerend beleidsmedewerker en een adviserend beleidsmedewerker) aan gewerkt.

Zoals in de evaluatie (zie bijlage) staat beschreven is circulaire economie een snelgroeiend beleidsterrein. De capaciteit die daar momenteel voor beschikbaar is, is niet voldoende gebleken om zowel de interne- als externe ontwikkelingen bij te houden en voldoende aandacht te geven. De verwachting is tevens dat deze groei niet zal afremmen, maar alleen maar zal toenemen. Als de gemeente Maastricht de legio aan kansen en mogelijkheden op het gebied van circulaire economie, zowel intern als extern, ten volle wilt pakken zijn er minimaal drie FTE nodig. Daarbij kan aan de volgende verdeling worden gedacht:

- Interne coördinatie: overzicht bewaren van voortgang algeheel beleidsprogramma, interne kansen en mogelijkheden zien en benutten en schakelen met verschillende beleidsterreinen en afdelingen.
- Externe coördinatie: schakel tussen gemeente en externe actoren zoals de kennisinstellingen, (startende) ondernemers en euregionale overheden (triple helix), opgaven en oplossingen verbinden (kennisvalorisatie), externe communicatie.
- Projectontwikkeling: ontwikkeling concrete speerpunten en projecten om uitvoering te geven aan het beleid, financiële en organisatorische ondersteuning én het bewaken van de voortgang (externe) projecten.

Momenteel wordt er dan ook gekeken naar het verwerven van meer capaciteit, onder andere middels inhuur.

In de Programmabegroting 2023 zijn de financiën voor het uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2023-2026 vastgelegd. Hierbij is vermeld dat er een deel van de middelen beschikbaar wordt gesteld voor de aanstelling van een Circulair Inkoper voor de duur van 3 jaar, waarna deze middelen weer beschikbaar komen voor het algemene budget circulaire economie. Ook zijn er structurele middelen vastgelegd in de nota circulaire economie 2021. Daarnaast kan er via het budget van ESZL €100.000 worden vrijgemaakt voor (eu)regionale circulaire samenwerking.

Het totale budget Circulaire Economie zal daarmee verdeeld worden over capaciteit, uitvoering (werkbudget inclusief onderzoek), en (eu)regionale circulaire samenwerking. Voorgesteld wordt het jaarlijkse bedrag van €400.000,- als volgt in te zetten:

	2023	2024	2025	2026
Circulair Inkoper	100.000	100.000	100.000	-
Uitvoering programma middels pijlers	200.000	200.000	200.000	300.000
(Eu)regionale Circulaire Samenwerking	100.000	100.000	100.000	100.000

Naast de bovenstaande verdeling zal de samenwerking worden opgezocht met verwante beleidsvelden- en afdelingen, zoals startersbeleid of creatieve industrie. Waar mogelijk zullen programma's of projecten die onder meerdere beleidsvelden vallen ook breed financieel gedekt worden.

Zoals gezegd zet dit programma de overkoepelende ambitie voor de komende vier jaar uit, maar worden de actiepunten per jaar opgesteld. Dit zorgt ervoor dat we sneller kunnen inspelen op de ontwikkelingen in de transitie naar een circulaire economie zonder de stip op de horizon te verliezen. Op de volgende pagina zijn de actielijnen in chronologische volgorde weergegeven ten behoeve van de overzichtelijkheid.

Doorlopend

- **Pijler 1**
- **Pijler 2**
- **Pijler 3**

- In samenwerking met ESZL breed euregionaal textiel programma verstevigen

- Inzetten toepassing kennis op circulaire opgaven van starters en ondernemers
- Intensivering samenwerking kennisinstellingen
- Inzetten toepassing kennis op circulaire opgaven van starters en ondernemers, o.a.
 - Bevorderen afstemming opleidingsaanbod op maatschappelijke circulaire vraagstukken en behoefte bedrijven
- Versterken (eu)regionale samenwerking & blijvend aanhaken bij (eu)regionale projecten

- Fysieke mogelijkheden bieden aan startende- en kleine ondernemers rond circulariteit en innovatie
- Actief inzetten op kansen rondom circulaire afvalverwerking, bijv. circulaire pilots.
- Circulaire aspecten blijvend inbrengen bij gebiedsgerichte ontwikkelingen, o.a.
 - Strategische gebieds-ontwikkelingen zoals ENCI en Randwyc

Q2 2023

Pilot realisatie ambachtscentra

Ondersteunen ontwikkeling lectoraat circulair en creatief ondernemen (Zuyd)

Circulariteit opnemen in broedplaatsenbeleid

Q3 2023

- Pilot realisatie ambachtscentra
- Realisatie Circular Textile Hub

- Circulariteit opnemen in inkoop- en aanbesteding beleid en handboek
- Aanstellen Circulair Inkoper
- Circulariteit opnemen in evenementenbeleid

Q4 2023

- Pilot realisatie ambachtscentra
- Realisatie Circular Textile Hub
- Uitwerken programma korte ketens met stakeholders
- Vervolgonderzoek circulaire bedrijventerreinen opstarten met de SIM.

- Ondersteunen oprichting Maastricht Sustainability Platform (UM)

- Pilot CO2 Prestatieladder
- Onderzoek integrale interne- en externe verankering circulariteit

Q1 2024

- Pilot realisatie ambachtscentra
- Realisatie Circular Textile Hub

- Inventarisatie circulaire opgaven ondernemers en deze koppelen aan onderzoek
- Onderzoek samenwerkingsmogelijkheden met MBO

- Blijvende integrale samenwerking binnen de gemeente te waarborgen
- Beleid opstellen uitbannen SUPs
- Innamesysteem textiel afval implementeren

5 Bijlage: Evaluatie 2021-2022

Het realiseren van echte doorbraken in de circulaire economie vergt een visie en duidelijkheid over een aanpak én een duidelijke taak- en rolverdeling. Dit zorgt ervoor dat niet iedereen zijn eigen agenda of programma's uitvoert, maar er goed afgestemde samenwerkingen ontstaan die elkaar kunnen versterken, met de triple helix en tussen verschillende schaalniveaus. Daarvoor is inzicht in alle grondstofstromen en kansen noodzakelijk. Daarom is er in 2020 onderzoek gedaan naar afvalstromen en is er gesproken met ondernemers. Letterlijk zijn de kansen voor circulaire economie voor de gemeente Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul in kaart gebracht en vastgelegd in de "Grondstoffenvisie Zuid-Limburg. Een visie op de regionale ambitie en aanpak".

Deze analyse toonde aan dat er voldoende kansen zijn voor het versnellen van de regionale circulaire economie en dat de Zuid-Limburgse gemeenten, ondernemers kunnen helpen om tempo te maken. Hoewel het circulair netwerk nog maar beperkt ontwikkeld was, had het bedrijfsleven voldoende aandacht voor- en belang bij regionale circulaire economie. De vraag van deze ondernemers was ook duidelijk: steun de prille regionale ontwikkeling door het scheppen van randvoorwaarden (beleid), en bij de aankoop en aanbesteding van goederen en diensten door de gemeente te kiezen voor circulaire producten en diensten. In het vakjargon facilitator en launching customer genoemd. Deze analyse gaf richting in een onzekere periode van transitie, maar er was nog geen gedetailleerd plan voorhanden. Er waren wel gewenste acties te benoemen die met de toenmalige capaciteit en middelen gestart konden worden. Het advies luidde daarom: start met het vaststellen van de grondstoffenvisie. Ondersteun dit met acties langs vier lijnen.

In de daaropvolgende collegenota circulaire economie van 5 januari 2021 werd deze grondstoffenvisie en vier daaruit voortvloeiende actielijnen vastgesteld:

1. Afval is grondstof,
2. Circulaire Inkoop,
3. Samenwerking op Zuid-Limburgse Schaal
4. Stimuleren van Circulaire Bedrijvigheid.

Besloten werd dat er in de periode 2021-2022 over de vier lijnen actie zou worden ondernomen, met als doel zowel leerervaring op te doen, als concreet te laten zien wat er op korte termijn bereikt kan worden.

In de afgelopen twee jaar is samengewerkt met een integraal team van de gemeente Maastricht en de gemeenten Valkenburg en Meerssen, onder coördinatie van Economie en Cultuur. De volgende ervaringen zijn opgedaan.

Afval is grondstof

De eerste lijn is opgepakt vanuit Afval Samenwerking Limburg (ASL) en de Gemeenschappelijke Regeling Geul en Maas⁷ (GR Geul en Maas). Volgens de planning van de GR Geul en Maas is er in 2023 een regionaal beleidskader huishoudelijke grondstoffen en in 2024 een uitvoeringsplan (grondstoffenplan) op regionale schaal gereed, dat ook circulariteit zal adresseren. In de aanbesteding vanuit ASL voor verwerking van het huishoudelijke restafval en Groente-, Fruit- Tuinafval + Etensoverblijfselen (GFT+E), is de afspraak gemaakt dat 10% van de hoeveelheid afval dat wordt ingezameld, apart kan worden gehouden (buiten het contract om) ten behoeve van (circulaire) pilots.

Daarnaast nemen de Limburgse gemeenten via ASL deel aan het project SyschemiQ, waarbij via co-creatie gezocht wordt naar meer circulaire oplossingen voor plastic afval. Partijen die hier naast ASL ook een rol in spelen zijn o.a. Sabic, Maastricht University, Provincie Limburg en de Chemelot Circular Hub. Het project wordt vanuit de EU gesubsidieerd. Voor Maastricht als stad geldt momenteel voor het huishoudelijk afval nog het doel r(est)afvalloos per 2030. Hiertoe zijn de afgelopen jaren diverse maatregelen ingevoerd zoals de gescheiden inzameling van luiers en incontinentiemateriaal en het vaker aan huis ophalen van GFT+E. Zoals in het coalitieakkoord staat wordt dit doel momenteel gevalueerd omdat 2030 waarschijnlijk niet haalbaar is.

⁷ Regionale samenwerking huishoudelijk afval gemeente Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul

Ook zijn er een aantal punten waar de komende jaren extra aandacht aan wordt besteed. Deze zijn onder andere de verplichte gemeentelijke inzameling van textiel per 2025 en de Uitgebreide Producenten Verantwoordelijkheid (UPV) textiel die op 1 januari 2023 is ingegaan, naast de aankomende UPV voor luiers en incontinentiemateriaal. Ook moeten er oplossingen gevonden worden voor het feit dat er nog steeds een zeer hoog aandeel GFT+E in het restafval te vinden is, de kwaliteit van de ingezamelde huishoudelijke grondstoffen laag is en er nog wordt er gedumpt bij milieuperrons. Waar deze punten het circulaire economie programma raken zal dit in gezamenlijkheid worden opgepakt.

Gemeentelijke circulaire inkoop

In de collegenota van januari 2020 is ten doel gesteld in 2025 10% circulair in te kopen, in 2030 50% en in 2050 100%. Deze actielijn is het enige middel dat de gemeente heeft om direct en unilateraal circulaire keuzes te maken. Tot dusver is circulariteit opgenomen in het handboek inkoop & aanbesteden, naast de al bestaande doelstellingen duurzaamheid en social return. De CO2 prestatieladder wordt momenteel als pilot onderzocht en biedt kansen voor circulaire inkoop. Na een benchmark te hebben uitgevoerd onder vier gemeenten in Nederland en de landelijke richtlijn circulair inkopen te hebben geanalyseerd is duidelijk geworden dat de omslag naar circulair inkopen dusdanige tijd en aandacht vraagt, dat er een circulair inkoper voor moet worden aangesteld. Deze kan de transitie naar circulair- en duurzaam inkopen begeleiden en dit borgen in het bredere inkoopbeleid. Deze circulair- en duurzaam inkoper (ofwel Maatschappelijk Verantwoord Inkoper – MVI) zal in 2023 worden geworven.

Samenwerking op Zuid-Limburgse schaal

Circulariteit is een zogenoemd 'hot topic' bij overheden, kennisinstellingen en ondernemers. Er zijn talrijke werkgroepen en denktanks die zich hiermee bezighouden. De gemeente Maastricht maakt deel uit van de belangrijkste werkgroepen in (zuid) Limburg, waaronder de werkgroep Chemelot Circular Hub, Nationale Omgevingsvisie (NOVI)-Circulaire Samenleving en het leernetwerk Circulair Inkopen van de Provincie Limburg. Daarnaast wordt er actief samengewerkt via de Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL) op Zuid-Limburgse, Limburgse en Zuid Nederlandse (Zeeland, Brabant, Limburg, via het Economisch Netwerk Zuid-Nederland (EN Zuid)) schaal. Een voorbeeld van deze samenwerking is de uitwerking van Circulaire Economie Limburg (CEL), een bewustwordings- en activeringsprogramma om het MKB te ondersteunen in de transitie naar circulaire businessmodellen. Ook is het programma Regionaal Voedselsysteem Zuid-Limburg gestart (waar alle 16 gemeenten in Zuid-Limburg zich bij hebben aangesloten) en is op EN Zuid niveau gewerkt aan de operationalisering van het programma Groene Chemie (de transitie chemische industrie) en het programma Circulair Bouwen.

Ook vindt er regulier overleg plaats tussen de gemeente Maastricht en de gemeente Sittard-Geleen. Parkstad Limburg sluit zich hier ook regelmatig bij aan. Daarnaast is het duidelijk dat de kennisinstellingen in de regio zich steeds meer met circulariteit bezighouden. Zo is dit onderwerp recent als vierde kernthema toegevoegd in het strategisch programma van de Universiteit Maastricht, is er een directoraat 'Regionale Transitie en Innovatie' én een lectoraat 'Circulair en creatief ondernemen' opgericht bij Zuyd Hogeschool en wordt er bij de MBO's aandacht besteed aan de mogelijkheid tot slim repareren en hergebruik bij productieprocessen. Als gemeente zijn we actief met deze instellingen in gesprek om de kennis die zij hebben te vertalen naar de praktijk. Ook de gemeenten Aken, Hasselt en Luik hebben de samenwerking opgezocht met de gemeente Maastricht en ESZL in het kader van circulair textiel. Hieruit blijkt dat er ook euregionale kansen liggen om circulariteit op te pakken.

Stimuleren van circulaire bedrijvigheid

Lijn 4 behelst het stimuleren en aanjagen van circulaire bedrijvigheid van ondernemers, kennisinstellingen en ontwerpers. Sinds 2021 wordt het project 'Circulaire Bedrijventerreinen' gesubsidieerd. Hierbij worden de afvalstromen van bedrijven op bedrijventerreinen in Maastricht in kaart gebracht zodat deze mogelijk als grondstof voor een ander bedrijf op het terrein kunnen worden gebruikt. De uitvoer ligt bij de SIM en L'Ortje met betrokkenheid van Zuid-Limburg Bereikbaar. Dit project wordt tevens uitgerold in de gemeenten Meerssen en Valkenburg a/d Geul.

Daarnaast is de gemeente Maastricht in gesprek met de boeren, horeca en creatieve makers in Maastricht om te kijken naar de mogelijkheden van een project op het gebied van korte ketens, circulaire landbouw en voedseloverschot- en afval. Dit project zou niet op zichzelf staan maar onderdeel moeten gaan uitmaken van een

breder programma, in samenhang met het programma Regionaal Voedselsysteem van ESZL. Er is ook onderzoek gedaan naar mogelijkheden om het Circular Fashion/Textiel Hub Maastricht op te richten. Voor dit onderzoek hebben de gemeente Maastricht en ESZL gezamenlijk ERAC⁸ ingehuurd, om ook de mogelijkheden en kansen in het kader van Europese subsidiëring in kaart te brengen. In dit lab worden onder andere ontwerpers, bedrijven en kennisinstellingen met elkaar verbonden en gestimuleerd om de mogelijkheden van circulair textiel en circulaire mode te onderzoeken en daarmee te experimenteren. Gedurende het onderzoek is een brede coalitie naar voren gekomen en is het lab uitgegroeid tot een Euregionaal circulair textiel programma waarbij de textiel hub slechts een van de pijlers is. Partners zijn onder andere de Provincie Limburg, Chemelot Circular Hub, Aachen Maastricht Institute for Biobased Materials (AMIBM), Fashion Clash, diverse creatieve makers en de gemeenten Aken en Hasselt.

Financiën en Uitvoering

Er is de afgelopen twee jaar met 1 FTE gewerkt aan de uitvoering van de collegenota Circulaire Economie 2021-2022 vanuit de afdeling Economie en Cultuur. Naast de inzet van deze FTE is er frequent samengewerkt met collega's van de afdelingen Afval en Duurzaamheid en collega's van de gemeenten Meerssen en Valkenburg aan de Geul. Deze samenwerking werd geborgd door structureel maandelijks overleg met alle betrokken medewerkers en adhoc bilaterale overleggen wanneer dit nodig was.

Circulaire economie is echter een snelgroeiend beleidsterrein. De capaciteit die daar momenteel voor beschikbaar is, is niet voldoende gebleken om zowel de interne- als externe ontwikkelingen bij te houden en voldoende aandacht te geven. Dit zorgde ervoor dat er zowel intern (het koppelen van programma's en projecten, het gezamenlijk oppakken van uitdagingen) als extern (initiatieven en projecten die worden aangedragen, samenwerkingsverbanden die worden opgestart, etc.) kansen werden gemist. De verwachting is tevens dat deze groei niet zal afremmen, maar alleen maar zal toenemen. Een sterke aanbeveling van deze evaluatie is dan ook de uitbreiding van capaciteit.

De afgelopen twee jaar is er €50.000 per jaar beschikbaar geweest voor de uitvoering van de collegenota. Deze middelen zijn besteed aan externe subsidiering (waarvan het overgrote deel aan het programma Circulaire Bedrijventerreinen) en het uitvoeren van onderzoek. De middelen zijn niet afdoende gebleken om alle kansen en projecten die erlangs kwamen adequaat financieel te ondersteunen. Een verhoging van de financiële middelen is dan ook sterk aan te raden.

⁸ *European and Regional Affair Consultancy*